

Inhoud

Voorwoord	7
1. Kleintjes worden groot	11
2. Schoonfamilie in zicht	21
3. Ben ik welkom ...?	29
4. Kunnen en niet kunnen loslaten	37
5. De familie	47
6. Eerbied voor je ouders	55
7. Verwek je kinderen niet tot toorn	67
8. Conflicten	75
9. Communicatie	85
Epiloog	95

Hoofdstuk 1

Kleintjes worden groot

Jonge mensen zeggen vaak tegen elkaar: 'Met die man of met die vrouw kun je helemaal niet praten, die begrijpt ons gewoonweg niet!' Ze hebben het dan over een leraar of een dominee, over hun vader, moeder, of chef, over grootvader, of een oudere leerkracht.

De ouderen hebben vaak het machteloos makende gevoel dat het verschil tussen henzelf en de jonge generatie veel groter is dan het verschil tussen henzelf en hun ouders. En dat verschil is ook groter.

Ds. Ype Schaaf, Vandaag de dag ... zijn ze anders, de ouderen, de jongeren. Leeuwarden, Uitgeverij Fries Dagblad/ Kampen, J.H. Kok. Uitgave in samenwerking met de Nederlandse Christelijke Radio Vereniging, Hilversum.

Kinderen een zegen?

Het vraagteken achter het paragraafkopje is de kortste samenvatting van wat ik in de loop der jaren oppikte aan ouderlijke frustraties, teleurstellingen, verbittering en verwensingen. Wanneer emoties oplopen en gemoederen het kookpunt bereiken, kunnen woorden speren en messen worden die verwonden. Blikken kunnen zomaar

doden en gebaren de ander vellen. Er zal in de meeste gevallen wel een aanleiding en oorzaak zijn te vinden, zónder dergelijk gedrag ook maar een ogenblik in bescherming te willen nemen. Daarvoor maakt het immers te veel stuk. Karakters spelen een rol, omstandigheden niet minder. Ideaal en ambitie doen mee, maar ook de wijze waarop ik in dit leven sta en hoe ik 'in mijn vel zit'. Niet in de laatste plaats is ook mijn verhouding tot God bepalend voor de wijze van opvoeden, omgaan en communiceren met elkaar.

Er zijn zelfzuchtige, egoïstische ouders die veel wind zaaien en daarom storm oogsten. Kinderen hebben hun ouders te gehoorzamen, dat is waar. Maar ouders hebben wel toe te zien dat ze hun kinderen niet tot toorn verwekken (Ef. 6:4), moedeloos of zelfs opstandig maken. Het is geen kunst om de verhoudingen op scherp te zetten. Ik ken kinderen die het ouderlijk huis weinig of nooit als een 'thuis' hebben ervaren. Het ontbrak er aan warmte, genegenheid, geborgenheid en soms zelfs aan veiligheid. Er is dan nog maar heel weinig voor nodig of er blijven twee gedesillustioneerde en gefrustreerde partijen over. Ouders kunnen zich dan de vraag laten ontglippen of kinderen wel echt 'een zegen' zijn. De kinderen stellen die vraag misschien in omgekeerde richting en vragen zich af: Waren mijn ouders *mij* tot zegen? Over en weer is er diepe teleurstelling, bittere boosheid, om maar niet te spreken van haat. Het enige wat nog aan elkaar verbindt is de formele bloedband.

Er zijn echter ook ouders die *met recht* teleurgesteld zijn. We weten allemaal dat er kinderen zijn die niet alleen in de pubertijd een poos(je) dwars zijn. Ze verzet-

ten zich tegen de sfeer en de regels die thuis gelden en blijven hun leven lang met verachting 'getuigen' van hun autoritaire opvoeding. Met bijtende spot pakken ze iedere gelegenheid beet om hun opvoeding op de korrel te nemen. Hun ergernis balt zich samen tegen het godsdienstige gehalte daarvan. Sommige kinderen doen hun ouders ontegenzeggelijk veel verdriet. Ze komen in de criminaliteit terecht, raken verslaafd aan verdovende middelen, aan seks en gokspelen. De vraag aan deze ouders 'of zij zich gezegend weten met hun kinderen' zou hen wel eens verlegen kunnen maken.

Er waren dagen waarop moeder sporen van tranen op haar gezicht had. Vader was dan nog stiller dan anders. Johannes was dan weg. Later begrepen de anderen dat er ruzie was geweest. Laaiende ruzie, maar er werd niet over gepraat. Hij stond altijd vroeger op om alleen te kunnen eten. De enige die van geen wijken wist was moeder, die uit bed kwam om thee te zetten. (...) Tot de dag kwam dat Johannes uit huis vertrok. (...) En zo gingen de jaren voorbij. Vader en moeder bezochten trouw elke verjaardag van hun kind, van elk kleinkind. En de broers en zussen, och, zij woonden zo ver weg. En hij liet immers ook niets van zich horen! Niet eens als er een kindje geboren was en hij toch een kaartje kreeg.

*Ds. E.A. de Boer, Absalom, mijn zoon, mijn zoon! Goes, 1992.
Oosterbaan & Le Cointre B.V. blz. 12-13.*

Ouders als opvoeders

We kunnen grofweg vier opvoedingstypen onderscheiden.

Bij een autoritaire visie op het ouderschap is het geen vraag wie de baas is. De ouder is de gezagsautoriteit. Er gelden over het algemeen duidelijke regels die gerespecteerd dienen te worden. Ik schrijf opzettelijk 'over het algemeen', omdat er ook ouders zijn bij wie eerder sprake is van willekeur dan van heldere opvoedingspatronen. Echt autoritaire ouders staan geen discussie toe over regels en zienswijzen. Uitleg geven is meestal ook niet hun sterkste kant. 'Je doet het omdat ik het zeg, basta!' Er wordt niet overtuigd op grond van inhoudelijke argumenten. Eerder is er sprake van macht, méér zelfs dan van gezag.

Het autoritaire systeem blijft meestal gehandhaafd, ook als kinderen ouder worden: 'Je houdt je aan de hier geldende regels en anders vertrek je maar.' Einde 'discussie'. Tegenspraak heet 'een brutale mond opzetten' en vragen stellen over zin en redelijkheid van een regel 'opstand tegen het ouderlijk gezag'. Worden autoritaire ouders aangevallen op hun opvoedingsstijl, dan zullen zij zich zwaar verongelijkt gedragen. 'Wij zoeken niet anders dan het beste voor ons kind.' Voor sommige kinderen kan een autoritaire stijl inderdaad de beste zijn. Dit schrijf ik evenwel met de nodige voorzichtigheid, gedachtig aan de velen bij wie een dergelijke opvoeding meer kwaad dan goed deed en doet.

Macht, straf, sancties, dwang en angst typeren dit opvoedingstype. Natuurlijk zijn er gradaties. Sommige ouders zijn extreem autoritair, anderen zijn (heel) gematigd.

Tegenover een autoritaire opvoeding staat de toegeeflijke (permissieve) stijl. Eigenlijk is van 'opvoeden' hier nauwelijks sprake. Regels zijn taboe. Het kind moet zo veel mogelijk zelf zijn weg in het leven vinden, zonder al te veel bemoeienis van mensen om hem heen. Er is een aversie tegen dwang en macht. De eigen mening van het kind heeft overwicht, dus krijgt het veelvuldig zijn zin. Ten diepste is niet de ouder, maar het kind hier baas. Kind en ouder zijn (nagenoeg) gelijkwaardige partijen. Deze opvoedingsvariant is uitgesproken anti-autoritair.

Tussen de beide genoemde opvoedingsstijlen bevinden zich nog de 'democratische' (autoritatieve) en de verwaarlozende manier van opvoeden. De laatste behoeft weinig toelichting, dunkt me. Het kind wordt aan zijn lot overgelaten, het moet maar zien. In het 'democratisch' type stellen ouders wel degelijk regels, maar zonder voorbij te gaan aan de wensen en behoeften van het kind. Er is sprake van een open klimaat tussen kind en ouder. Er is ruimte voor 'inspraak'. Vragen stellen mag, zo het al niet wordt aangemoedigd. Regels worden uitgelegd en met argumenten onderbouwd.

Het schuurt en botst

In West-Europa en Noord-Amerika hebben we ons in een eeuwenlang proces ontworsteld aan de ijzeren greep van adel en geestelijkheid. Het protestantisme is daar een prachtig voorbeeld van. De Reformatie stond een 'democratisch' georganiseerde kerk voor ogen. Hóé gezagstrouw ook, protestanten hebben er meer dan eens blijk van gegeven dat zij weigeren gezag te erkennen dat

indruist tegen wat God van ons eist in Zijn Woord. En we moeten Hem meer gehoorzaam zijn dan welke aardse macht ook. Op dit punt kan het botsen tussen kinderen en (schoon)ouders.

Inmiddels zijn de maatschappelijke verhoudingen drastisch veranderd. Wie neemt zijn pet nog af voor de baas? Wie zegt nog 'u' tegen vader en moeder? We zijn er diep van doordrongen geraakt dat ook wij er toe doen. Jongeren worden mondig gemaakt. Ze moeten zich van hun talenten en mogelijkheden bewust worden. Vooral aan zichzelf denken. Een kritische houding ten opzichte van de ons omringende wereld is belangrijk, wil je je kunnen ontplooien. Als jongeren geleerd wordt overal vrijmoedig hun mening te geven, waarom dan ook niet thuis ...?

Het mag duidelijk zijn dat de maatschappelijke ontwikkelingen ons niet voorbijgaan. Ze raken ook onze opvoedingsstijl. We staan niet buiten de heersende cultuur. Vaders en moeders van nu voeden anders op dan hun ouders en grootouders het deden. En ook de verhoudingen tussen (schoon)ouders en (schoon)kinderen zijn veranderd in de afgelopen decennia. Uitzonderingen daargelaten.

Ondanks dit alles blijft de wezenlijke vraag welke visie we op het leven hebben. Zijn God en Zijn gezag bepalend voor ons? Zo ja, dan heeft dat invloed op onze onderlinge verhouding als (schoon)ouders en (schoon)kinderen, broers, zwagers, zussen en schoonzussen.

Voorbeelden

De wijze waarop wij de Bijbel lezen en God en mens zien,

is in niet geringe mate bepalend voor onze invulling van het ouderschap. Dat onze kinderen net als wij zondaren zijn die verlossing en vernieuwing door Jezus Christus nodig hebben, is een Bijbels genormeerd standpunt. Net zo goed als dat wij én zij geschapen zijn naar Gods beeld en gelijkenis (Gen. 1:26-27). Het is overbodig te zeggen dat het daarbij natuurlijk niet gaat om uiterlijke gelijkenis, maar om gaven op geestelijk, moreel en sociaal niveau. Wat dat laatste betreft: we willen graag liefde geven en krijgen, beminnen en bemind worden. Goede relaties zijn voor ieder mens belangrijk. Ik ga op deze plaats voorbij aan specifieke psychische afwijkingen, die het mensen beletten tot constructieve verhoudingen te komen.

De gebrokenheid in Gods goede schepping openbaart zich echter ook op minder aangrijpende wijze. Ieder mens is geneigd tot zonde. De opvoeding beoogt het kind te leren onderscheiden tussen goed en kwaad. Het meest aangewezen klimaat daarvoor is dat van warmte en respect en van begrijpelijke en redelijke regels. Alleen liefde is niet genoeg. Van ouders wordt verwacht dat zij grenzen stellen en handhaven. Nabijheid, vertrouwen en veiligheid geven en hun kind(eren) bevestigen. Behalve aanleg en erfelijkheid, spelen dus ook omgevingsfactoren een belangrijke rol in de ontwikkeling van ons kind tot een zelfstandige persoonlijkheid. De rol en de invloed van ouders hierop moeten we – in het huidige tijdvak van grote openheid – niet overschatten, maar zeker ook niet onderschatten. We dragen bouwstenen aan die bedoeld zijn om ons kind te laten opgroeien tot een evenwichtig individu.

Toch voorkomt dat niet dat sommige kinderen zich ontwikkelen op een wijze die ouders (veel) verdriet doet. Er kan teleurstelling ontstaan over het feit dat ons kind er op school met zijn pet naar gooit, zijn gaven en talenten niet uitbuit. Verdriet wanneer principieel andere keuzes worden gemaakt. Wanneer ons kind grenzeloosheid verlangt en voor zichzelf opeist. Het is pijnlijk als je kind zich rebels gedraagt, geen respect toont voor wat ouders lief en heilig is. Met een jongen of meisje thuiskomt dat daar (eveneens) onverschillig over is of afwijzend tegenover staat.

Ik ging tot nu toe uit van een ouderschap zoals de Heere bedoelt. Vaders en moeders die Hem vertegenwoordigen in de opvoeding, die Zijn handen zijn. God wil door de ouderhand onze kinderen immers leiden tot zaligheid. Zo lezen we in de Catechismus, Zondag 39. Het klassieke huwelijksformulier ademt diezelfde geest. Dat is dus wat anders dan kinderen 'netjes' opvoeden. Nog even dit: een hand leeft niet op zichzelf. Hij zit vast aan het lichaam en wordt uiteindelijk bestuurd vanuit het hoofd. Laten wij als ouders ons besturen door het Hoofd in de hemel? Weten we ons opvoeders bij de gratie Gods en in diepe afhankelijkheid van Hem?

En wij zelf ...?

De andere kant bestaat ook. De Bijbel noemt verschillende voorbeelden van slecht ouderschap en waarschuwt daarvoor. Denk slechts aan het Spreukenboek.

Ouderschap raakt niet alleen de vraag hoe wij omgaan met onze *kinderen*, maar ook hoe onze onderlinge relatie is als *echtgenoten*. Leven wij als kat en hond? Of in liefde

en trouw? Hoe gaan we om met onze eigen ouders en schoonouders? Hoe spreken we over hen wanneer zij afwezig zijn?

Falend ouderschap blijft niet zonder gevolgen. Negatieve kritiek, voortdurende afkeuring en minachting, gemis aan werkelijke liefde, warmte en geborgenheid doen veel kwaad waarvan de gevolgen vaak pas op termijn zichtbaar worden. Verhoudingen kunnen er levenslang onder gebogen gaan.

De cruciale vraag aan ouders is of wij een persoonlijke relatie met de Heere hebben. Dan zal onze opvoeding gestempeld zijn door de heerschappij van Christus en gevuld zijn met geloof en liefde. Maar dat is niet een garantie dat we erin slagen onze kinderen diezelfde weg te doen gaan.